

14 iunie 1993

Dragul meu

Capitolele pe care mi-ai trimis reprezintă o excepțională sinteză a unor lucrări străine recente privind faza actuală a dezvoltării inteligenței umane. Ai un talent cu totul remarcabil să redai esențialul din ce-ai citit – **deci capacitate analitică reală**. Rămâne să capeți și facultatea de sinteză, care este o calitate mai anevoie de dobândit, dar sunt convins că ai toate motivele să crezi că o vei căpăta foarte curând.

Ai sesizat perfect faptul că, datorită excepționalei proliferări a tehnologiei în absolut toate domeniile – inclusiv în științele sociale – omenirea intră într-o fază cu totul nouă, Nicolae Berdiaev aprecia încă din 1924, în studiul său Novoé Srednevekov'e (Un nou ev-mediu) că secolul cunoaște faza finală a Renașterii începută la sfârșitul evului mediu și că în curând va începe o noua epocă în istoria omenirii. Omul secolului nostru pare a fi epuizat toate ideologiile și toate sistemele de gândire și, copleșit de proliferarea acestora, se află într-o fază de **vacuitate intelectuală absolută** – căutându-l sau nu pe Godot – astfel încât ar avea o disponibilitate absolută la o nouă sinteză fideistă asemănătoare celei a evului mediu, perioadă de o mie de ani care – cel puțin în lumea creștină – a asigurat o anumită ordine și o anumită coerență asigurând o evoluție organică în ritm accelerat.

În 1930, în La Rebelión de las Masas, marele gânditor spaniol de școală germană, Don José Ortega y Gasset, se îngrozea – pe urmele lui Alexis de Tocqueville – înaintea acestei cumplite și catastrofale **insurecții a maselor**, care nu mai vor să asculte de nimeni și vor să calce pe toate cuceririle civilizației calitative.

La 3 septembrie 1938, primit în audiență de Hitler pentru a-i prezenta declarația de război a Franței, ambasadorul Coulondre îl avertiza pe Führer-ul cancelar Adolf Hitler că era foarte cu puțință ca adevăratul biruitor al celui de-al doilea război mondial dezlănțuit de agresivitatea național-socialistă să fie de fapt **Leon Troțki...**

-oOo-

Am mai observat și în alte dăți că, admirabil pregătit să sintetizezi conceptele în **perspectivă sincronică**, prezenteistă, **îți lipsește în mod firesc perspectiva istorică, diacronică**. Este lacuna întregului tineret român de astăzi, expus de atâtea decenii absolutei insuficiențe a disciplinelor sociale, precumpănitor a istoriei universale, manipulate ideologic de marxiști. Vei înțelege deci că, în această perspectivă istorică – singura valabilă – inteligența **selectivă** se străduiește să devină **prospectivă**, extrapolând sensul evolutiv al tuturor fenomenelor sociale, intelectuale, politice, științifice, etc.

Pornind de la nivelul 0 – dar pe un fond ancestral carnasier – omenirea a ajuns să acumuleze, în câteva sute de mii de ani, comori experimentale de ingeniozitate în proliferarea cunoștințelor, în ciuda unor inevitabile epoci de regresivitate intelectuală. Dar, pe măsură ce depășea o etapă istorică plină de suferințe, omenirea a găsit spirite luminate

care s-au însărcinat să tragă maximum de învățăminte din eșecurile suferite. Apoi a pornit iarăși înainte, înarmată cu toate cunoștințele experimentale ale trecutului, cunoștințe pe care trebuie neapărat să le contabilizăm și să le apărăm.

În fiecare sferă de activitate, sensul și ritmul evoluției sunt diferite. În scara de valori artistice, de pildă, evoluția **nu este cumulativă**. Fiecare epocă își realizează summum de desăvârșire în domeniul fiecărei arte: Grecia în sculptură, Italia în pictură, Germania în muzică. Numai în știință și tehnologie evoluția este cumulativă. În politică ea este ciclică, politica fiind funcție de psihologie.

Marea teamă a intelectualilor conștienți din secolul trecut (Alexis de Tocqueville, Gobineau, Schopenhauer, Nietzsche) a fost că spectrul [p.1] sinistru al democrației egalitare, adusă pe lume de Revoluția franceză, va compromite evoluția omenirii, făcând să predomine reminiscențele instinctuale animalice în dauna elitelor intelectuale. Unele fenomene politice și sociale din secolul trecut și, mai ales, revoluția bolșevică din 1917, au întărit această angoasă. De aici operele unor Berdiaev sau Ortega y Gasset. Problema se complică prin legătura – făcută, între alții, de către Arnold J. Toynbee – dintre sistemul militar și sistemul politic. În speță, hoardele asiatice ale perșilor au fost înfrânte de energia individuală a hopliților greci, ceea ce a pus bazele civilizației europene dar și ale democrației, fiecare hoplit având un drept de vot. Disciplina riguroasă a legiunii a constituit izvorul imperialismului roman totalitar. Folosirea scării de șa – invenție adusă din Asia centrală de năvălitorii nomazi în Europa, probabil de avari – a asigurat pentru șapte secole în Europa, din 732 – bătălia de la Poitiers – până în secolul al XVI-lea, primatul absolut al cavaleriei greu înzăuate, ceea ce s-a tradus pe plan social prin sistemul feudal iar pe plan politic prin subordonarea păturilor de jos, incapabile să se înarmeze ca să reziste șarjelor cavaleriei feudale păturii superioare. Apariția armelor de foc a smuls prioritatea strategică nobilimii înzăuate și a transferat-o inițial monarhiilor naționale, suficient de bogate ca să-și asigure un parc de artilerie cu care să dărâme castelele feudale. Cu vremea însă, primatul infanteriei pe câmpul de luptă a făcut cu puțință apariția democrației egalitare, fiecare infanterist pretinzând un drept de vot. Astăzi, armamentul sofisticat dă peste cap și ideea absurdă a serviciului militar egalitar și obligator, și democrația care i-a fost consecința.

Teama ambasadorului francez Coulondre, în 1939, era cât se poate de firească. Atât de firească încât, chiar după ce un agent al lui Stalin, Mercader, i-a zdrobit capul lui Troțki cu o cazma, în Mexic (1940), comunismul, grav compromis prin procesele de la Moscova și măcelurile endemice staliniste, nu s-a dovedit atât de primejdios cât s-au dovedit a fi formațiile de extrema stângă, maoiste de pildă. Astăzi însă, după impecabila lecție de strategie sofisticată dată de Statele-Unite în războiul Golfului din 1991 și după destrămarea URSS, organizarea politică a lumii nu mai poate fi democratic egalitară, ci elitist-intelectualizată. Toate citatele pe care le-ai făcut duc în mod firesc la acest rezultat.

De altfel, destrămarea socialismului în toate țările europene (Franța, Spania, Germania, Rusia, Anglia, Italia) corespunde acestei păreri.

Calitatea trebuie să precumpănească asupra cantității, libertatea asupra egalității, intelectualii asupra oamenilor de duzină. Încă din 1938, într-o lucrare astăzi uitată, [Les Mystiques économiques](#), gânditorul tomist francez Louis Rougier aprecia că, la acea dată, pătura cea mai spoliată nu era muncitorimea, ci intelectualitatea. Vestita plus-valută nemeritată (Unearned increment) realizată de capitaliști nu-i dezavantaja atât pe muncitori cât pe inventatorii care concepuseră mutațiile tehnologice exploatare de capitaliști. Lucrarea lui James Burnham, [The Managerial Revolution](#) (New York, 1941) – cât se poate de semnificativ, Burnham fusese în tinerețe adept al ideilor lui Troțki! – a pus lucrurile la punct în relațiile dintre capitaliști și manageri.

Nu știu dacă formula **muncitorii conceptuali** este prea fericită. În orice caz, actuala situație a omenirii se poate analiza într-o serie de antinomii. Între calitate și cantitate. Între demografie și subzistență (foarfeca lui Malthus). Între intelectuali și puterea politică, recrutată după alte criterii decât acelea mediatice sau conceptuale. Ceea ce este adevărat este că astăzi bunul cel mai de preț nu este petrolul sau aurul ci materia cenușie, de a cărei corectă gestiune atârnă viitorul unei societăți.

Optimizarea deciziilor, de care pomenești (nu-ți numerotezi paginile, lucru ciudat) este un lucru extrem de important. Iar mai important este **cine hotărăște în ultimă instanță asupra deciziei (Decision-maker)**. Sunt convins că aici rezidă marea problemă a viitorului omenirii.

[p.2]

În această privință se reactualizează, mai mult ca oricând, vestita parabolă a vicontelui de Saint-Simon. Nu știu dacă o cunoști, în orice caz o reamintesc. Scriind prin anul 1820, Saint-Simon putea să spună: „Dacă s-ar întâmpla ca peste noapte să moară o mie de conducători politici și administrativi ai Franței (regele, fiii și nepoții săi, miniștrii, membrii parlamentului, ai curților suverane, prefectii, etc.), aceasta ar fi o mare pierdere, dar nu ireparabilă. Dacă însă ar muri în aceeași noapte și o mie de persoane printre care cei mai valoroși bancheri, ingineri, arhitecți, industriași, scriitori ai Franței, pierderea ar fi ireparabilă și Franței i-ar trebui câteva generații ca să-și revină”.

Această **parabolă a lui Saint-Simon** a pricinuit scandal și n-a fost corect înțeleasă de aproape nimeni. În orice caz nu de Karl Marx, care-i face onoarea lui Saint-Simon să-l situeze printre precursorii „socialismului romantic”. Dar de-atunci încolo numai societățile care au învederat că au înțeles tâlcul acestei parabole au însemnat ceva pe lume, fie că au înțeles-o explicit, fie chiar și instinctiv. În speță: Anglia, care, prin vechi instinct normandic, a înțeles să-și înnobileze toate valorile sociale, asociindu-le astfel la progresele imperiului britanic. Germania care a mers pe aceeași cale, ca și Japonia, după 1868. Statele-Unite au ajuns la același rezultat prin simplă evoluție socială și secretul reducerii competitivității politice la numai două partide, ca în Marea-Britanie, chiar dacă aceasta a prilejuit degradantul **Spoil System**.

Alte societăți au urmat o parabolă contrară, de nivel asiatic, și în loc să-și promoveze elitele le-au măcelărit în infernul concentraționar după formula lui David Rousset.

Tot ceea ce ai arătat atât de corect învederează discrepanța actuală dintre fenomenul intelectual (conceptual, tehnelectronic cum îi spune Zbigniew Brzezinski, managerial cum i-au spus Burnham și Drucker, etc.) și nivelul desuet al conducerii politice. Aici și-au spus cuvântul, greu și compromițător, egalitarismul birocratic cu pretenții democratice.

În fond, suntem, dincolo de parabola lui Saint-Simon, în situația preconizată de Platon în **Republica** sa: Omenirea nu va fi fericită decât atunci când vor ajunge **filosofii să fie regi**. Aufklärung-ul a pretins a fi soluționat acest deziderat platonician susținând din toate puterile sistemul politic al **Despotismului luminat**. Revoluția franceză poate fi interpretată ca o alternativă la acest despotism care, din motive destul de ușor de analizat, nu s-a putut desfășura sub monarhia Bourbonilor (după cum, pentru alte motive, nu s-a putut petrece nici în Anglia glorioasei revoluții din 1686, care a instituit monarhia parlamentară aristocratică, nici în serenissima republică a Veneției, încremenită în sistemul ei de castă). Napoleon I și Napoleon al III-lea au făcut pentru Franța, peste o generație sau trei, ceea ce au făcut despoții luminați în Rusia, Prusia, Austria, Spania, Suedia și Portugalia.

Marxismul a deviat cu totul problema elitelor, punând accentul, din ură și invidie, pe o presupusă clasă proletară. Erijându-se în mentor al clasei muncitoare, socialismul european de tip democratic și parlamentar a făcut educația burgheză a maselor populare și i-a prefăcut pe țărani în fermieri, lucrând astfel pentru îmburghezirea Europei și a Americii prin crearea unei pături mijlocii care vrea orice în afară de socialism (nu numai în societățile anglosaxone, dar recent și în Franța, Germania, Italia și Spania).

Dar plaga societăților contemporane, sufragiul universal egalitar și democratic, îngreunează accesul deplin la putere al forțelor intelectuale susceptibile să ia în mâinile lor soarta omenirii.

De observat însă că Platon nu chema la cârma societății savanți, ingineri, tehnologi sau manageri, ci **filosofi**. Adică, prin excelență, intelectuali, care pot prin definiție mânui **ideile generale**. Problema rămâne întregă.

Această problematică s-ar cuveni s-o abordezi, după ce ai rezumat atât de corect cele mai recente lucrări în materie. Ai pus câteva jaloane prețioase în această privință, pomenind de **optimizarea științifică – de ce nu și filosofică – ? a deciziilor**, de **Brain-Trust**, de perspectivele unei noi perioade scolastice, de „**viața proprie a gândurilor**” (cu **primejdiile corelate**), de **alienare prin hiperintelectualism**, care poate duce la iraționalism. Civilizația contemporană este corect stigmatizată [p.3] ca fiind de factură **alexandrină**, adică livrescă, enciclopedică, superintelectualizată în dauna umanismului și a eficienței. Concluzia pe care o tragi în final este îndrăzneată și s-ar putea învedera mântuitoare:

„Începe o nouă epocă, a **spiritualizării, concretizată prin recunoașterea spiritului în dosul motivelor materiale**”.

-oOo-

Nu pot decât să te felicit pentru complexitatea referințelor și pentru curajul abordării soluțiilor. Ceea ce îți recomand este:

1. Să te străduiești să capeți și o perspectivă **diacronică**, pentru a realiza necesitatea verificării retrospective a experimentelor umanității (de pildă, alexandrinismul elenistic) la lumina aceluiași laborator experimental retrospectiv care rămâne istoria universală.

2. Să decantezi mai temeinic formulele ca să se priceapă mai bine procedeul dialectic și silogistic pe care înțelegi să-l folosești de la caz la caz.

3. Să-ți numerotezi paginile și, dacă se poate, să folosești o panglică sau un indigo care să îngăduie paginilor să fie mai citețe, mai ales pentru ochii mei atât de bătrâni.

Sper să pot avea marea plăcere să citesc în curând întreaga lucrare tipărită.

Cu toată prietenia

Dan A. Lăzărescu

[p.4]